

EESTI TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU ISTUNGI PROTOKOLL nr 29

Tallinnas 27. juunil 2002. a

Algus 9.00, lõpp 10.40

Juhataja: S. Kallas

Protokollija: R. Kaarli

Võtsid osa TAN-i liikmed: J. Aaviksoo, J. Engelbrecht, S. Kallas, A. Keevallik, A. Prihti, M. Rand, V. Sepp, N. Taube, L. Tõnisson

Külalised: A. Aaviksoo, A. Klaar, K. Kubo, M. Tiits, R. Vaikmäe

KAVANDATUD PÄEVAKORD:

1. Päevakorra kinnitamine
2. 28. märtsil 2002 toimunud eelmise koosoleku protokoll kinnitamine
3. Tutvustus: Soome innovatsioonipoliitika ja Sitra – *infoks* – *Aatto Prihti*
4. Eesti teadus ja arendustegevuse tegevuskava 2003 – seisukohavõtuks
(I) teadus- ja arenduspoliitika komisjoni tegevuskava – *haridusminister*
(ii) innovatsioonipoliitika komisjoni tegevuskava – *majandusminister*
5. Sihtasutuse Tervise Arengu Instituut asutamine – *seisukohavõtuks* –
Ain Aaviksoo, Sotsiaalministeerium
6. Kohal algatatud küsimused

1. Päevakorra kinnitamine.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

1. Kinnitada Teadus- ja Arendusnõukogu 27. juuni 2002. a istungiks esitatud päevakord. Kohal algatatud küsimuste raames otsustati arutada järgmise koosoleku päevakorda.

2. Eelmise TAN-i istungi (28. märts 2002) protokoll nr 28 kinnitamine.

Eelmise istungi protokoll otsustati kinnitada muudatusteta.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

2. Kinnitada Teadus- ja Arendusnõukogu 28. märtsi 2002. a istungi protokoll nr. 28.

3. Tutvustus: Soome innovatsioonipoliitika ja Sitra – *infoks* – *Aatto Prihti*

A. Prihti andis TANi liikmetele lühiülevaate Sitra – Soome Teadus- ja Arendustegevuse Fondi - ajaloost ja tegevusest (lisainfo: <http://www.sitra.fi/>).

Sitra loodi 1967. a Soome Panga juurde. 1991. a viidi Sitra üle Soome Parlamendi juurde.

Seaduse kohaselt on Sitra ülesanneteks on toetada:

- Soome stabiilset ja tasakaalustatud arengut,
- kvantitatiivset ja kvalitatiivset majanduskasvu ning
- rahvusvahelist konkurentsivõimet ja koostööd.

Sitra töötab selleks eelkõige selliste projektide kallal, mis annavad panuse:

- majanduse ressursside efektiivsemasse kasutamisse,
- tõstavad uurimistöö ja hariduse taset või
- kaardistavad tulevasi alternatiivseid arenguvõimalusi.

Sitra tegevus lähtub arusaamast, et riigi konkurentsivõime arendamise põhiküsimuseks on see, kuidas õnnestub luua, hallata ja säilitada teadmispõhist (heaolu)ühiskonda.

Sitra rakendab oma töös järgmisi meetmeid:

- otsustajate varustamine infoga võimalikest tulevastest muutustest ning nende tähtsusest Soome arengule,
- rahvusliku tulubaasi tugevdamine majanduskasvu kiirendamise kaudu,
- heaoluühiskonna kuluefektiivsuse suurendamine.

Sitra käimasolevad uurimisprojektid keskenduvad Soome innovatsioonisüsteemi arendamisele, Euroopa Liidu võimalike tulevaste arengute analüüsimisele (Europe 2020), uuele majandusele ja elanikkonna vananemisega seotud kulude kasvule. Samuti on tähtsal kohal Loode-Venemaale suunatud koostööprojekt.

Arutelus osalesid S. Kallas, A. Prihti, N. Taube, L. Tõnisson ja J. Aaviksoo.

Puudutati Sitra koostööd Venemaaga, võimalikku koostööd Eesti ja teiste Balti riikidega ning Sitra arengukavasid. A. Prihti rõhutas Venemaa majandusruumi ja loodusressursside olulisust Soomele, kuid märkis, et ka Balti suund pakub Sitrale huvi. Selle üheks näiteks on osalemine Baltic Investment Fund'is. A. Prihti rõhutas samuti, et innovatsiooni toetamisele suunatud protsesside ja tegevuste planeerimisel tuleb kindlasti silmas pidada, et ettevõtteid on väga raske mõjutada millegi muu kui kasumlikkuse tõusuga.

TAN võttis Informatsiooni Sitra tegevusest teadmiseks.

4. Eesti teadus ja arendustegevuse tegevuskava 2003 – seisukohavõtuks (I) teadus- ja arenduspoliitika komisjoni tegevuskava – *haridusminister* (ii) innovatsioonipoliitika komisjoni tegevuskava – *majandusminister*

Kuna TANi liikmed olid materjalidega varem tutvunud, asuti kohe arutelu juurde. Arutelus osalesid, S. Kallas, L. Tõnisson, M. Rand, J. Aaviksoo, J. Engelbrecht, K. Kubo, N. Taube, A. Keevalik, R. Vaikmäe, A. Prihti, M. Tiits.

TANi liikmed tõdesid, et tegevuskava ja finantseerimissetpanekud on heas vastavuses Riigikogu poolt 2001. a detsembris vastu võetud teadus- ja arendustegevuse strateegias „Teadmispõhine Eesti“ kavandatuga. Taoliselt prioriteetide järgi süstematiseeritud finantseerimissetpanekud esitab TAN Valitsusele esmakordselt. Peaminister kinnitas TANi liikmete küsimustele vastates, et tema sooviks on kindlasti strateegias „Teadmispõhine Eesti“ fikseeritud finantstabelist kinni pidada.

Arutelus puudutati peamiselt tegevuskava prioriteete: tehnoloogia arenduskeskuste (*R&D Competence Centres*) loomist, teaduse tippkeskuste finantseerimise suurendamist, teaduse infrastruktuuri, sh. teadusraamatukogude olukorra parandamist, rahvusvahelise koostöö ja inimressursi arendamisega seotud küsimusi.

Innovatsioonipoliitika meetmete eesmärk on initsieerida ettevõtlussektori poolsete teadus- ja arendustegevusse ja tootearendusse tehtavate investeeringute kasvu. Tehnoloogia arenduskeskuste loomisel on seega tähtsal kohal keskustes avanevate uute võimaluste propageerimine nii kohalike ettevõtete kui välisfirmade hulgas. Samas on ka selge, et peamine ajend, mis kutsub välismaiseid ettevõtteid oma uurimis- ja arendustööd Eestisse tooma, on sellest tõusev majanduslik kasu.

Märgiti, et tehnoloogia arenduskeskused peaksid paiknema ülikoolide juures, sest üksnes seal on olemas materiaalne baas ja vajalik inimressurss. Kompetentsikeskuste loomine väljaspool ülikooli võib mõjuda destruktiivselt ülikooliharidusele ja kraadiõppele, sest vajalik inimressurss tõmmatakse siis ülikoolidest ära.

Majandusministeerium näeb kompetentsikeskuste konkursil ühe peamise valikukriteeriumina ettevõtete ja ülikoolide koostöös ette valmistatavate strateegiliste tegevuskavade kvaliteeti. Taoline eesmärgi püstitus tagab kindlasti ka ülikoolide aktiivse rolli keskuste planeerimisel ja loomisel.

TANi liikmed leidsid, et on ka üks väga oluline valdkond, mis veel ei kajastu esitatud finantseerimiskavas soovitavas mahus: see on teadus- ja arendustegevuse infrastruktuuri (aparatuuri) oluline edendamine. Haridusministeerium kavatab tellida teaduse ja arendustegevuse infrastruktuuri kaasajastamise küsimuses analüüsi, mis aitaks analoogiliselt Majandusministeeriumi poolt tellitud tehnoloogia arenduskeskuste alasele uuringule, leida optimaalseid võimalusi olukorra parandamiseks. TAN arutab järgmistel istungitel võimalusi Euroopa Liidu vahendite kasutamiseks teadus- ja arendustegevuse infrastruktuuri uuendamisel. Majandusministeerium kavatab 2003.a kaasata Phare vahendeid tehnoloogiaparkide finantseerimisse.

Teaduse tippkeskuste finantseerimine tõhustamiseks tehti ettepanek suunata doktorantidele mõeldud vahendid samuti lisafinantseerimisena teaduse tippkeskustele. TAN leidis, et ülikoolid peaksid suutma doktorantidele mõeldud á 10 000 krooni ise leida. TAN märkis samuti, et edaspidi tuleb võtta eritähelpanu alla tehnoloogiliste alade doktoriõpe, mis jääb praegu vajadustest oluliselt maha ega ilmuta kasvutendentsi.

Aatto Prihti juhtis tähelepanu Soomes varasematel aastatel tehtud vigadele. Soomes kaotati vahendeid selle tõttu, et rakendusliku uurimis- ja arendustöö finantseerimisel ei arvestatud piisavalt turusituatsiooniga ning investeeriti uutesse tehnoloogiatesse lootuses, et turg tuleb kaasa. Seda aga ei juhtunud. Soome kaotas samuti tippspetsialiste ja oskusteavet seetõttu, et innovaatilisel tegevusel puudus välismaiste ettevõtete Soome meelitamiseks kriitiline mass. Kuna Soome tingimused ei sidunud alustavaid arendusettevõtteid piisavalt, siis viisid firmad hoopis sageli oma arendustegevuse ja *know-how* riikidesse, kus tingimused Soomest soodsamad.

Kokkuvõttes toetas TAN tegevuskava prioriteete ning otsustas teha Valitsusele ettepaneku tegevuskava finantseerimiseks vastavalt finantseerimisplaanile.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

3. Toetada ja strateegiaga „Teadmistepõhine Eesti“ kooskõlalist Eesti teadus- ja arendustegevuse 2003. a tegevuskava.
4. Teha Valitsusele ettepanek leida 2003. a eelarves võimalus esitatud finantseerimisplaani realiseerimiseks.

5. Sihtasutuse Tervise Arengu Instituut asutamine – seisukohavõtuks – Ain Aaviksoo, Sotsiaalministeerium

A. Aaviksoo andis ülevaate Tervise Arengu Instituudi asutamise tagamaadest. Küsimus jaguneb kaheks:

- 1) uue institutsiooni asutamine ning
- 2) sobiva juriidilise vormi leidmine.

Sihtasutus Tervise Arengu Instituut on kavas moodustada Sotsiaalministeeriumi hallatavate riigiasutuste Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituudi, Rahvatervise ja Sotsiaalkoolituse Keskuse ning Eesti Tervisekasvatuse Keskuse varade baasil.

Eestile on vaja statsionaarset teadus-arendusasutust, mis oleks suuteline teenindama Sotsiaalministeeriumi ning teisi asjast huvitatud partnereid rahvatervishoiualast kompetentsi valdava keskusena: läbi viima rakendusuuringuid, analüüsima erinevatest allikatest pärinevat tervisealast teavet (statistika, populatsiooni uuringud, teadusprogrammid, järelevalve ja seire andmestik, jms), koostama arenguprognose, andma ekspertnõu, korraldama rahvatervishoiualast arendustegevust ning koolitust.

Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituudi, Rahvatervise ja Sotsiaalkoolituse Keskuse ning Eesti Tervisekasvatuse Keskuse näol on tegemist sarnastel eesmärkidel töötavate riigiasutustega, eraldi tegutsedes on ressursid killustunud, puudub võimalus komplekssete ülesannete andmiseks ühele asutusele, asutuste omavaheline koordineeritus on puudulik ja asutustel on eraldi töötades väike majanduslik võimsus.

Ühendamise tulemusena tekkiv asutus luuakse oluliste riiklike ülesannete täitmiseks, koordineeritud juhtimise tagamiseks ja ressursside efektiivsemaks kasutamiseks. Sihtasutus täidab kõikide asutamisel liidetavate riigiasutuste tegevuseesmärke (EKMI - rahvatervishoiualase teadus- ja arendustegevusega, Rahvatervise ja Sotsiaalkoolituse Keskus – rahvatervise ning sotsiaalala täiend- ja jätkukoolitusega, Tervisekasvatuse Keskus – rahvatervise alase arendus- ja rakendustegevusega) ning lisaks ühendamisel tekkiva sünergia tõttu suudab täiendavalt täita uusi ülesandeid.

Ainuüksi riiklikul rahastamisel on keeruline tagada teadus-arenduskaadri pidev rakendus kogu rahvatervise valdkonna arenguks vajalik mahus, mistõttu on vajalik täiendavate rahaliste vahendite kaasamine ühendatava asutuse finantseerimisel.

Sotsiaalministeeriumi juriidilised nõustajad on loodava asutuse kõige sobivamaks juriidiliseks vormiks pidanud sihtasutuse vormi.

Haridusminister tutvustas Teaduspoliitika komisjoni seisukohti. Komisjon arutas küsimust samuti kahest aspektist lähtudes. Komisjoni seisukoht kõnealuste asutuste kui väga erinevate ülesannete täitmiseks loodud asutuste liitmise suhtes oli väga kriitiline. Samuti oli teaduspoliitika komisjon ka pakutud sihtasutuse vormi vastu, mis ei ole teadusasutusele sobiv, ning mis oluliselt vähendab Sotsiaalministeeriumi juhtivat rolli ja vastutust rahvatervise ning sotsiaalala koolituse korraldamisel ning rahvatervise alaste arendus- ja rakendusprogrammide suunamisel ja juhtimisel.

Arutelus osalesid L. Tõnisson, A. Aaviksoo, J. Aaviksoo ja S. Kallas.

Arutelus puudutati samuti sihtasutuse vormi sobivust. Kuigi sihtasutused on loodud riiklike ülesannete täitmiseks, alluvad nad üksnes oma nõukogudele, ning praktilises elus võib nende tegevuse sihipärasuse üle piisava kontrolli saavutamine osutuda kui mitte võimatuks siis raskeks. Tõdeti, et tihti on sihtasutusi loodud parema vormi puudumise tõttu. Samuti ei ole õige väita, et riigi poolt hallatava asutuse vorm on oma aja ära elanud ja sobimatu.

Mis puutub asutuste liitmist, siis probleem on üldisem, tihti on akadeemilised kollektiivid liiga väikesed selleks, et tekitada arenguks sobiv keskkond.

Kokkuvõttes otsustati toetada Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituudi, Rahvatervise ja Sotsiaalkoolituse Keskuse ning Eesti Tervisekasvatuse Keskuse liitmist, jättes uue institutsiooni juriidilise vormi Valitsuse otsustada.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

7. Toetada Sotsiaalministeeriumi taotlust Tervise Arengu Instituudi moodustamiseks Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituudi, Rahvatervise ja Sotsiaalkoolituse Keskuse ning Eesti Tervisekasvatuse Keskuse baasil jättes loodava asutuse juriidilise vormi Vabariigi Valitsuse otsustada.

7. Kohal algatatud küsimused

Arutati järgmise koosoleku teemasid.

Arutelus osalesid A. Keevallik, J. Engelbrecht, M. Tiits, S. Kallas, J. Aaviksoo, M. Rand ja V. Sepp.

1. A. Keevallik tegi ettepaneku arutada, kui hästi kasutatakse teaduses ja arendustegevuses Eesti riigi raha ja kui hästi kasutatakse seda Eesti riigi huvides. Nimelt on Teaduskompetentsi Nõukogu rahastamisprintsipiidid tekitanud teatud rahulolematust ja pingeid osa teadlaskonna hulgas. Kuna Haridusministeeriumil on kavas läbi viia Eesti teadus- ja arendustegevuse ja finantseerimissüsteemi analüüs, mis tellitakse Manchesteri ülikooli spetsialistidelt, siis peeti otstarbekaks ära oodata uuringu tulemused. Siiski ei välistatud ka varasemat teema juurde tagasi pöördumist.
2. J. Aaviksoo tegi ettepanekud teha algust strateegiliste otsuste ettevalmistamist teadus- ja arendustegevuse põhivahendite investeeringute osas. See nõuab põhjalikku ettevalmistust, kuid sellega tuleb alustada.
3. M. Rand tegi ettepaneku arutada struktuurifondide kasutamist ja rahvusvahelist koostööd.
4. V. Sepp juhtis tähelepanu vajadusele TANi koosolekutel rohkem käsitleda ettevõtlussektori kaasamise probleeme ja pühendada sellele ka üks eelseisva koosoleku päevakorrapunkt. Just see on väga oluline ja määrav teadus- ja arendustegevuse reserv, kuid see ei avane iseenesest, ilma riigipoolse tõsise tööta.
5. J. Engelbrecht meenutas ka TANi avaliku koosoleku traditsiooni jätkamise vajadust.

Kuna esitatud ettepanekud vajavad erinevas matus ettevalmistamist, ei ole selge, kas kõigi nendega saab tulla TANi ette järgmisel koosolekul. Seetõttu otsustati tehtud ettepanekuid ja märkusi võtta arvesse nii järgmise koosoleku päevakorra koostamisel kui edaspidises töös.

S. Kallas

TAN-i esimees